

Till minnet av Axel Brusewitz

En rad av Axel Brusewitz lärjungar har under de dagar som gått sedan hans död betygat hans stora insatser som forskare och lärare. Deras uppskattning kommer — även om den kanske för många utanför ämnet stående ter sig superlativ — med all säkerhet att bekräftas av framtidens vetenskapshistoria. Ojämförligt mer än någon annan har Brusewitz bidragit till en kvalitativ höjning av statsvetenskapen i Sverige, till att kritiken, det sunda förnuftet, den kyliga analysen och den precisa problemställningen blivit självfallna, medan de lösa hugskotten och de flotta och bräckliga spekulati-

onerna förvisats ur forskningen. Genom att uppmuntra sina elever, genom att ekonomiskt stödja deras arbete, genom att med en självupppoffring utan ostentation och till synes utan viljeanssträngning granska, diskutera och inspirera har han medverkat till att undersökningarna växt i antal och mångsidighet lika väl som i värde. Den svenska statsvetenskapen står, det kan utan varje förhåvelse påstås, främst på grund av hans verk på en nivå som i varje fall inom Europas länder saknar motstycke; endast USA med dess ofantliga resurser och otaliga universitetsplatser företer något liknande. Det är beteck-

nande, för att ta några få exempel, att de bästa — man är benägen att säga de enda — realistiska undersökningarna av folkomröstningen och regerings-skicket i Schweiz och av den parlamentariska utvecklingen i Belgien och Norge författats av Brusewitz och hans lärjungar. Endast språket har varit ett hinder för att denna forskar- och lärargärning vunnit internationell berömmelse. I det sista han skrev uppmanade Brusewitz unga svenska forskare att gripa sig an med de sydamerikanska statskicken — det var ett av de många bevisen på en ambition som genom vad som redan presterats på andra områden syntes naturlig och möjlig att realisera.

För den som sedan trettio år i Brusewitz sett en nära vän, en mentor, vars beröm och klander varit viktigare än någon annans, i många stycken ett mönster för människor, är det angeläget att söka teckna några av de drag som gjorde mannen och vetenskapsmannen betydande. Oavhängigheten och självständigheten hör till de dragen. Då han som ung man gav en ny belysning av den svenska författningens tillkomst och tillika insatte den parlamentariska demokratin i dess historiska sammanhang var det inte bara ett vetenskapligt pionjärarbete, utan också ett av intellektuell och politisk radikalism betingat brytande med konservativa schabloner, vilka av den tidens härskande statsvetenskap betraktades som omistliga, nationella tillgångar. Han kände sig som oppositionsman, som en kämpe mot invända föreställningar, och han betecknades ofta som något av en rabulist och bråkmakare — vilket inte innebar att han blev illa behandlad, ty män som Simon Boëthius och Harald Hjärne saknade sannerligen inte vidsyn och generositet. Hela livet behöll han detta jakobinska drag. Ingen kunde känna mindre respekt för överheten i alla dess former, ingen hade starkare behov att fritt och hårt säga sin mening, för ingen var de moderna diktaturlärorens mera förhatliga och oförståeliga. Följsamhet, anpassningsvilja, inställsamhet — sådana ting var helt oförenliga med denna högresta och förnäma självständighet.

Oavhängigheten var och måste vara förenad med vilja till rättfärdighet och tro på sin rättfärdighet. Men att alltid vara rättvis är inte mänskligt, och en man med Brusewitz patos och temperament måste mer än den lugne och oengagerade betraktaren löpa risken att fela. Någon gång blev Brusewitz därför beskyldd för intolerans och egenrättfärdighet. Det låg något förståeligt i detta; oppositionsmannen som blivit auktoritet, men bevarat sin iver och sina starka känslor, kunde stundom framstå som alltför överlägset säker i sina domar och bedömanden, som bristande i sin hänsyn till andra. Det var en svaghet, men en svaghet utan vilken det stora och märkliga i Brusewitz personlighet inte är tänkbart. Väsentliga var viljan att forma en egen mening, modet att stå för denna mening, oberoende av följderna.

Denna till synes starka och enkla personlighet var inte okomplicerad. Tankar på förgänglighet, fäfänglighet och intighet var alltid för honom levande. Birger Sjöbergs "Kriser och kransar" blev för honom en handbok över människans storhet och elände. Vi glömmar inte Axel Brusewitz, hans kvicka och avslöjande karaktärstreck, hans muntra skrätt, hans kloka och forskande ögon, hans känslighet och hans vemod.

HERBERT TINGSTEN